

**You have downloaded a document from
RE-BUS
repository of the University of Silesia in Katowice**

Title: Edukacja - świadomościowe zmiany w okresie transformacji w województwie śląskim

Author: Urszula Swadźba

Citation style: Swadźba Urszula. (2011). Edukacja - świadomościowe zmiany w okresie transformacji w województwie śląskim. W: U. Swadźba (red.), "20 lat transformacji w aspekcie regionalnym : Śląsk : refleksje socjologów" (S. 25-49). Katowice : Wydawnictwo Uniwersytetu Śląskiego.

Uznanie autorstwa - Użycie niekomercyjne - Bez utworów zależnych Polska - Licencja ta zezwala na rozpowszechnianie, przedstawianie i wykonywanie utworu jedynie w celach niekomercyjnych oraz pod warunkiem zachowania go w oryginalnej postaci (nie tworzenia utworów zależnych).

UNIwersYTET ŚLĄSKI
W KATOWICACH

Biblioteka
Uniwersytetu Śląskiego

Ministerstwo Nauki
i Szkolnictwa Wyższego

Urszula Swadźba

Edukacja — świadomościowe zmiany w okresie transformacji w województwie śląskim

Wstęp

Współcześnie wiedza należy do wartości szczególnie eksponowanych. Można zauważyć, że młodzież przejawia wysokie zainteresowanie kształceniem i doksztalcaniem na poziomie średnim i wyższym. Chcąc przygotować się do obecnych warunków życia, podejmuje naukę w szkołach i na uczelniach. Taka sytuacja dotyczy również Śląska, gdzie uczy się coraz więcej młodzieży oraz następuje upowszechnianie wykształcenia na poziomie wyższym. Jest to jednak trend ostatnich dwudziestu lat. Mamy do czynienia z niebywałym wzrostem liczby szkół wyższych i liczby studentów. Jest to tendencja ogólnopolska, ale na Śląsku ma ona znaczenie szczególne. Nie zawsze bowiem na tym terenie była możliwość kształcenia się na wszystkich poziomach i w różnych specjalnościach. W okresie realnego socjalizmu nacisk położony był przede wszystkim na szkolnictwo zawodowe, nastawione na przygotowanie kadr do pracy w rozwiniętym przemyśle ciężkim. Z ofertą edukacyjną często sprzężone były aspiracje edukacyjne miejscowej młodzieży, która usiłowała dostosować poziom swoich kwalifikacji do wymagań rynku pracy.

Artykuł ma na celu pokazanie przemian w zakresie oferty edukacyjnej w województwie śląskim (wcześniej katowickim) oraz w zakresie aspiracji edukacyjnych miejscowej ludności (uczniów i rodziców). Będzie to analiza przeprowadzona na podstawie dostępnych źródeł literaturowych, badań socjologicznych różnych autorów oraz badań własnych.

Wykształcenie jako wartość, kapitał społeczno-kulturowy — zagadnienia teoretyczne

Terminy „edukacja” i „wykształcenie” często są stosowane zamiennie, jednak w pewnych przypadkach należy je odgraniczać. Stanowią kapitał społeczno-kulturowy, niezbędny do funkcjonowania gospodarki. Edukacja ma bardzo duże znaczenie dla rozwoju gospodarczego. Zgodnie z zasadą *human capital* wiedza jest warunkiem uruchomienia i absorpcji czynników wzrostu gospodarczego i rozwoju. Czyni to kraje bardziej rozwiniętymi i konkurencyjnymi, bo lepsza i bardziej wydajna jest siła robocza. Konieczna jest przy tym jednak aktywna polityka władz, zmierzająca do tworzenia optymalnych warunków kształcenia i zdobywania wiedzy. Wskazane jest promowanie innowacyjności, kultury przedsiębiorczości, umiejętności dostosowania się do nowych warunków ekonomicznych, szkolenia zawodowego. Należy umożliwić skuteczne działania osób twórczych i utalentowanych¹. Rozwój społeczno-gospodarczy wpływa na zapotrzebowanie na specjalistów. Potencjalni pracownicy kształcą się pod kątem rynku pracy oraz kumulują swoją wiedzę i doświadczenie, czyli gromadzą swój kapitał społeczno-kulturowy.

Edukacja mieści się w pojęciu kapitału społeczno-kulturowego, a raczej kulturowego. Pojęcie to jest niejednoznaczne. Na gruncie socjologii termin „kapitał” sformułowano stosunkowo późno i został przejęty z ekonomii. Najpierw zaczęto stosować termin „kapitał ludzki”², który jest wieloaspektowy, dlatego mowa o kapitale: osobowym, moralnym, edukacyjnym, demograficznym, społecznym i kulturowym. Pojęcie jest bardzo zasobne i w jego skład wchodziłby również kapitał społeczno-kulturowy.

Wykształcenie traktowane jest jako fakt społeczno-kulturowy warunkujący inne ważne elementy położenia społecznego (zarobki, prestiż, konsumpcję). Stanowi jeden z istotnych czynników różnicujących pozycję społeczną jednostki, jej świadomość i postawy³. Ma fundamentalne znaczenie w procesie kształtowania poglądów jednostki. Odniosę się tu do koncepcji Pierre’a Bourdieu i Jeana-Claude’a Passerona, którzy pisali o wpływie wykształcenia na

¹ A. BARTOSZEK: *Analizy kapitału społeczno-kulturowego w teorii zmiany i mobilności społecznej*. W: *Kapitał społeczno-kulturowy a rozwój lokalny i regionalny*. Red. M. SZCZEPAŃSKI. Wydawnictwo WSZiNS, Tychy 2000.

² G. BECKER: *Human Capital. A Theoretical and Empirical Analysis with Special References to Education*. New York 1964.

³ T. MICHAŁCZYK, S. MUSIOŁ: *Kapitał ludzki i społeczny a rozwój społeczno-ekonomiczny*. W: *Kapitały ludzkie i społeczne a konkurencyjność regionów*. Red. M. SZCZEPAŃSKI, K. BIERWIA-CZONEK, T. NAWROCKI. Wydawnictwo Uniwersytetu Śląskiego, Katowice 2008.

reprodukcję systemu społecznego⁴. Wykształcenie decyduje bowiem o określonych zachowaniach jednostek i grup, stylu życia, postawach, orientacjach, aspiracjach dotyczących przyszłości dzieci. Wykształcenie wpływa na system wartości i samo jest wartością.

Warto w tym miejscu dodać, że wartości uznawane są za elementy świadomości: ogólne preferencje i normy, które pozwalają ludziom na działania przez nie wyznaczone. Florian Znaniecki, twórca pojęcia „współczynnika humanistycznego”, rozwinął również koncepcję obiektywności wartości. Według niego człowiek jest otoczony przez obiektywne systemy wartości, mające swój autonomiczny ład wewnętrzny, niezależny od zewnętrznych oddziaływań społecznych⁵. Bliższy nowszego pojęcia jest sposób argumentacji Janusza Mariańskiego, który uwzględnia podejście subiektywne, a także uznaje istnienie obiektywnych wartości⁶.

Edukacja należy do najmniej wymiernych form działalności człowieka. W edukacji mają swój obraz wszystkie rodzaje aktywności ludzkiej, a także kultura. Człowieka można zrozumieć głównie przez kulturę, która zaspokaja jego potrzeby duchowe. Kontakt z kulturą następuje przez edukację. To edukacja wprowadza młodego człowieka w świat kultury narodowej i lokalnej, kształtuje twórcze orientacje życiowe. Jest to istotne dla współczesnego człowieka w sytuacji kryzysu tradycyjnych wartości⁷. Rozwój twórczych postaw i zachowań uzależniony jest obecnie od systemu norm i zasad stwarzających warunki sprzyjające aktywności, a ta wpływa na rozwój gospodarczy i społeczny⁸. Warto wymienić pozostałe istotne funkcje edukacji:

- wykształcenie jest procesem zdobywania określonego poziomu wiedzy i umiejętności korzystania z niej;
- określony poziom wykształcenia nadaje jednostkom pewne role społeczne: kształtuje zachowania, postawy, systemy wartości;
- od wykształcenia jednostki zależą takie czynniki, jak: dochód, prestiż, władza;
- kształtując się, jednostka dziedziczy style życia, normy i wartości;

⁴ P. BOURDIEU, J.C. PASSERON: *Reprodukcja. Elementy teorii systemu nauczania*. Przeł. E. NEYMAN. Wydawnictwo Naukowe PWN, Warszawa 1990.

⁵ W. THOMAS, F. ZNANIECKI: *Chłop polski w Europie i Ameryce*. T. 1. Ludowa Spółdzielnia Wydawnicza, Warszawa 1976, s. 54.

⁶ J. MARIAŃSKI: *Wprowadzenie do socjologii moralności*. Wydawnictwo KUL, Lublin 1989, s. 164.

⁷ B. SITARSKA: *Dylematy edukacyjne współczesnego człowieka a kryzys tradycyjnej normatywności*. W: *Dylematy edukacyjne współczesnego człowieka a jakość kształcenia w szkole wyższej*. Wydawnictwo Akademii Podlaskiej, Siedlce 2008, s. 105—122.

⁸ A. CUDOWSKA: *Kształtowanie twórczych orientacji życiowych w procesie edukacji*. Wydawnictwo Trans Humana, Białystok 2004.

— kształceniu towarzyszą specyficzne sytuacje społeczne, które wpisują się w doświadczenia jednostek⁹.

Potrzeba zdobywania wyższego wykształcenia wyrasta nie tylko z postępu naukowo-technicznego, ale także z dużej konkurencji na rynku pracy. Szczególnie to ostatnie wpływa na poziom aspiracji edukacyjnych młodzieży. Sytuacja ta jest związana z tworzeniem się społeczeństwa wiedzy¹⁰. Przynależność do takiego społeczeństwa wymusza konieczność uzupełniania i aktualizowania wiedzy przez osoby aktywne zawodowo. Cechy charakterystyczne społeczeństwa wiedzy określają zadania szkolnictwa. Edukacja, szczególnie wyższa, nabiera jeszcze większego znaczenia. W kierunku budowania społeczeństwa wiedzy zmierzać też będą społeczności województwa śląskiego.

Szkolnictwo w okresie realnego socjalizmu na Śląsku

Jednym z haseł Polski Ludowej było upowszechnienie wykształcenia. Należy jednak pamiętać, że do pracy w rozwijającym się przemyśle potrzeba było zarówno wykwalifikowanych fachowców, jak i niskokwalifikowanej siły roboczej. Przygotowanie do zawodu stanowiło główne zadanie szkolnictwa ponadpodstawowego w województwie¹¹. Już w latach czterdziestych rozbudowywano szkolnictwo zawodowe, wykorzystując bazę materialną zakładów pracy. Także działania władz często przybierały różne formy przymusu do podjęcia przysposobienia do pracy w przemyśle. W latach pięćdziesiątych nieodpowiednia baza i brak internatów powodowały, że nabór do szkół górniczych był coraz mniejszy. Stwierdzono wtedy, że w składzie uczniów techników górniczych tylko 45% młodzieży pochodziło z terenów niecki węglowej. Uczniowie coraz częściej wybierali szkoły o profilu innym niż górniczy. Władze postulowały, aby technika i zasadnicze szkoły zawodowe, które nie są związane z ciężkim przemysłem górnośląskim (np. budowlane, rolnicze) przenieść poza nieckę węglową¹². Tym samym młodzież autochtoniczna była według zamysłu władz przeznaczona do pracy w przemyśle, a zwłaszcza do kontynuowania zawodu górnika. Ze względu na rosnące po-

⁹ K. SŁOMCZYŃSKI: *Zróżnicowanie społeczno-zawodowe i jego korelaty*. Wydawnictwo Ossolineum, Wrocław 1972, s. 25.

¹⁰ M. KOZIĘLSKA: *W poszukiwaniu modelu edukacji*. W: *Edukacja dla społeczeństwa wiedzy*. Red. M. KOZIĘLSKA. Wydawnictwo Adam Marszałek, Toruń 2007, s. 11–33.

¹¹ Szerzej na ten temat zob. U. SWADŹBA: *Śląski etos pracy. Studium socjologiczne*. Wydawnictwo Uniwersytetu Śląskiego, Katowice 2001, s. 62–67.

¹² G. SZPOR: *Problemy zatrudnienia w przemyśle ciężkim w latach 1950–1955*. W: „*Studia i materiały z Dziejów Śląska*”. Red. Kolegium. T. 13. Katowice 1983, s. 473.

trzeby polityka regionu zmierzała więc do rozwoju szkolnictwa zawodowego, aby mieć wykwalifikowanych robotników.

Tabela 1

**Dynamika rozwoju szkolnictwa zawodowego, średniego i wyższego
w województwie katowickim**

Wyszczególnienie	Rok				
	1958	1965	1971	1978	1989
Liczba liceów	88	94	94	82	101
Liczba uczniów w liceach	20 712	36 559	47 535	44 387	39 335
Liczba ZSZ	167	352	472	366	404
Liczba uczniów w ZSZ	28 083	97 993	114 090	103 667	86 308
Liczba techników	204	270	367	521	451
Liczba uczniów w technikach	30 451	86 869	93 802	88 902	78 123
Liczba studentów	13 391	22 490	33 963	47 270	29 907

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych zawartych w „Rocznikach Statystycznych Województwa Śląskiego” na lata: 1958, 1965, 1971, 1978, 1989.

Przywołane dane dotyczą uczniów wszystkich rodzajów szkół ponadpodstawowych, wieczorowych i zaocznych, a także studentów. Począwszy od lat sześćdziesiątych rozbudowywane jest szkolnictwo zawodowe. Szczególny wzrost liczby uczniów był zauważalny na poziomie zasadniczych szkół zawodowych, a w latach siedemdziesiątych na poziomie techników. Znaczna część uczniów tych szkół już pracowała (np. w 1971 roku liczba uczniów w szkołach zawodowych dla pracujących przekraczała liczbę uczniów niepracujących: wynosiła odpowiednio 66 757 i 47 333 osoby). Widoczna jest także stosunkowo niska liczba absolwentów liceów, stanowiących najczęściej inteligencję humanistyczną. Stanowi tylko połowę z liczby osób kończących technika oraz 1/4 kończących wszelkiego rodzaju szkoły zasadnicze. Liczba uczniów w liceach zwiększyła się w ciągu omawianego okresu o około 100%, a liczba uczniów w technikach i szkołach zawodowych o 400%. Studenci Politechniki Śląskiej stanowili we wskazanym okresie 50% i więcej ogólnej liczby studentów. Polityka oświatowa władz zmierzała więc do przygotowania dla przemysłu kwalifikowanych robotników i kadry inżynierów.

Szczególnymi względami cieszyli się uczniowie wybierający szkoły górnicze¹³. Ułatwienia wkroczenia do zawodu, zachęty materialne i pozamaterialne

¹³ Do szkół tych można było się dostać, mając nieukończoną szkołę podstawową (po skończeniu 6 klasy). W informatorze z lat siedemdziesiątych dla kandydatów do tych szkół czytamy: „[...] uczniowie otrzymują pieniężną pomoc materialną: w I klasie — 400 zł, w II klasie — 500 zł, a w klasie III — 700 zł miesięcznie”. *Informator dla kandydatów do pracy w kopalniach*. Katowice 1972.

powodowały, że dla miejscowej młodzieży wybór takiej szkoły otwierał drogę do awansu materialnego i usamodzielnienia się.

Płace w górnictwie, przekraczające parokrotnie płace w zawodach inteligentnych sfery budżetowej przyczyniały się do blokowania aspiracji dalszego kształcenia i przejścia do wykonywania zawodów inteligentnych. Dlatego też wiele zdolnej młodzieży pomimo swoich intelektualnych możliwości zdobycia znacznie wyższego wykształcenia, wybierało zasadnicze szkoły zawodowe, zwłaszcza górnicze.

Również aspiracje rodziców nie były w tym względzie wysokie. Z badań Wandy Mrozek wynika, że w latach pięćdziesiątych w środowisku górniczym o studiach wyższych myślało tylko 9% rodziców w odniesieniu do synów, a 4% — do córek¹⁴. Badania zrealizowane w 1976 roku wykazały, że preferencje wyższego wykształcenia były deklarowane już przez 48% rodziców w rodzinach robotniczych. Częściej o takich planach mówili robotnicy wykwalifikowani (60%) niż niemający kwalifikacji zawodowych (30%)¹⁵.

Istotnym czynnikiem przyczyniającym się do odejścia od kształcenia na poziomie zasadniczym zawodowym i średnim było utworzenie w 1968 roku Uniwersytetu Śląskiego. Uniwersytet powstał z połączenia Wyższej Szkoły Pedagogicznej i filii Uniwersytetu Jagiellońskiego i zapewnił większą dostępność wyższego wykształcenia humanistycznego dla młodzieży województwa. Początkowo, według ocen ekspertów, młodzież wybierała kierunki ścisłe i przyrodnicze. Dopiero w latach siedemdziesiątych szerszym zainteresowaniem zaczęły cieszyć się kierunki społeczne i humanistyczne. Spory odsetek śląskiej młodzieży można było spotkać w Akademii Medycznej i Ekonomicznej.

Zmiany w strukturze wykształcenia w okresie transformacji systemowej

Szkolnictwo średnie (ponadgimnazjalne)

Transformacja systemowa dotkliwie dotknęła województwo katowickie (śląskie). Zmalało zapotrzebowanie na węgiel, restrukturyzacji ulegał prze-

¹⁴ W. MROZEK: *Rodzina górnicza. Przekształcenia społeczne w górnośląskim środowisku górniczym*. W: „Górnośląskie Studia Socjologiczne”. Red. P. RYBICKI. T. 2. Katowice 1965, s. 120—125.

¹⁵ W. MROZEK: *Górnośląska rodzina robotnicza w procesie przeobrażeń*. Wydawnictwo Uniwersytetu Śląskiego, Katowice 1987, s. 113—117.

myśl ciężki. Wiązało się to ze spadkiem zapotrzebowania na pracowników do przemysłu ciężkiego z wykształceniem zasadniczym zawodowym, przede wszystkim górniczym. Dlatego szkolnictwo województwa katowickiego stało przed nie lada wyzwaniem — konieczna stała się restrukturyzacja systemu oświaty. Funkcjonowanie istniejącej sieci szkół ponadpodstawowych wymagało korekt podyktowanych zmianami społeczno-gospodarczymi. W tym okresie głównym zamierzeniem było ograniczenie liczby zasadniczych szkół zawodowych i upowszechnienie szkolnictwa średniego. Rozwój szkolnictwa średniego miał zostać zapewniony przez zwiększenie sieci liceów ogólnokształcących i objęcie nauką 30% absolwentów szkół podstawowych. Poniższa tabela (tabela 2) ilustruje zmiany, jakie nastąpiły w latach 1991—1998. W tym przypadku dane dotyczą województwa katowickiego. Kolejna tabela (tabela 3) przedstawia sytuację po roku 1998, a zatem odnosi się do województwa śląskiego (dołączono dawne województwo częstochowskie i bielskie).

Tabela 2

Liczba uczniów szkół ponadpodstawowych w województwie katowickim

Typ szkoły	Rok szkolny			
	1991/1992	1995/1996	1996/1997	1997/1998
Zasadnicze zawodowe	76 713	66 056	62 470	58 438
Średnie (ogółem)	148 140	198 313	208 131	215 164
Licea ogólnokształcące	47 839	65 282	68 676	72 228
Zawodowe	88 823	119 990	124 087	127 519
Policealne	11 478	13 041	15 368	15 417

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych zawartych w „Roczniku Statystycznym Województwa Katowickiego” na rok 1998.

W latach 1990—1998 nastąpiły duże zmiany w strukturze kształcenia w województwie katowickim. Wzrosła liczba uczniów kontynuujących naukę w szkole średniej (78,6%), zmalała jednak tych, którzy uczyli się w szkołach zasadniczych zawodowych (27,1%). Wśród uczniów szkół średnich zwiększył się udział licealistów (26,4%). W 1990 roku na terenie województwa funkcjonowały 94 licea ogólnokształcące, a w roku szkolnym 1996/1997 było ich 158. Licea powstawały w dużych miastach na skutek przekształcenia zasadniczych szkół zawodowych bądź w wyniku uzupełniania ich o oddziały licealne. Wzrosła dostępność wykształcenia ogólnego w małych miastach: Łędzinach, Pawłowicach, Sławkowie, Gilowicach¹⁶. Zmieniono profil szkół o kierunkach

¹⁶ F. BYCZEK, D. ROTT: *Stan, struktura i formy kształcenia w województwie katowickim: dynamika zmian*. W: *Tornister i restrukturyzacja. System oświaty jako czynnik modernizacji województwa katowickiego (i śląskiego)*. Red. M. SZCZEPAŃSKI, W. ŁUSZCZUK, K. TAUSZ. Wydawnictwo GIG, Katowice 1999, s. 27.

górnictwych i hutniczych prowadzonych przy kopalniach, a dostosowano je do potrzeb zawodów usługowych poszukiwanych na rynku pracy. Działania te przyczyniły się niebywałego rozwoju szkolnictwa na poziomie średnim i zwiększenia liczby uczniów przystępujących do matury. Taka tendencja utrzymywała się w latach dziewięćdziesiątych, co było zgodne z koncepcją powstałego wówczas zespołu ekspertów, mającego wspomóc władze województwa w zmianach systemu oświaty¹⁷. W następnym dziesięcioleciu nadal utrzymywały się wysokie aspiracje dotyczące kształcenia w liceach, ale można już zaobserwować nowe trendy. Tabele 3 i 4 pokazują pewne zmiany w obrębie wyborów uczniów.

Tabela 3

Liczba uczniów szkół ponadgimnazjalnych w województwie śląskim

Typ szkoły	Rok szkolny			
	2000/2001	2005/2006	2007/2008	2008/2009
Zasadnicze zawodowe	62 705	26 648	25 552	25 182
Licea ogólnokształcące	101 338	81 214	77 612	74 054
Licea profilowane	x	24 622	12 886	8 035
Technika	131 422	66 506	69 656	69 719
Policealne	29 074	44 354	42 786	48 516

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych zawartych w „Roczniku Statystycznym Województwa Śląskiego” na rok 2009.

Tabela 4

Liczba uczniów szkół ponadgimnazjalnych dla dorosłych w województwie śląskim

Typ szkoły	Rok szkolny			
	2000/2001	2005/2006	2007/2008	2008/2009
Zasadnicze zawodowe	911	1 655	1 047	991
Licea ogólnokształcące	9 387	11 392	10 387	12 577
Uzupełniające licea ogólnokształcące	x	5 045	7 716	10 477
Technika	24 836	9 399	1 538	1 657

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych zawartych w „Roczniku Statystycznym Województwa Śląskiego” na rok 2009.

We wszystkich rodzajach szkół ponadgimnazjalnych dla młodzieży dały się odczuć skutki niżu demograficznego — wyraźny spadek liczby uczniów.

¹⁷ Raport o stanie oświaty województwa katowickiego (raport przygotowany pod kier. Marka Szczepańskiego). Kuratorium Oświaty, Katowice 1993; W. BŁASIAK, T. NAWROCKI, M. SZCZEPAŃSKI: *Górny Śląsk 2005. Scenariusz restrukturyzacji*. Towarzystwo Zachęty Kultury, Katowice 1994; M. SZCZEPAŃSKI: *Opel z górnictwem pióropuszem. Restrukturyzacja województwa katowickiego 1989—1996*. Wydawnictwo Naukowe „Śląsk”, Katowice 1997.

Najwyraźniej zmalała liczba uczniów w liceach profilowanych i zasadniczych szkołach zawodowych. W porównaniu z rokiem szkolnym 2000/2001, w roku szkolnym 2007/2008 w liceach profilowanych uczyło się tylko 30,6% uczniów, a w zasadniczych szkołach zawodowych 40,1%. Niższy spadek odnotowały technika: w roku szkolnym 2008/2009 uczyło się w nich 53,4% uczniów (porównując do roku szkolnego 2000/2001). Najmniejszą różnicę w liczbie uczniów odnotowały licea ogólnokształcące (73,07% uczniów). Należy dodać, że w ostatnich latach wzrosło zainteresowanie uczniów nauką w technikach. Tak dramatyczny spadek liczby uczniów kształcących się w zasadniczych i średnich szkołach zawodowych, odnotowany nie tylko w województwie śląskim, spowodował perturbacje na rynku pracy¹⁸.

Władze zostały zmuszone do podjęcia odpowiednich działań. Kuratorium Oświaty w Katowicach wciąż dokłada starań, aby upowszechnić ponownie tak popularne kiedyś na terenie Górnego Śląska szkolnictwo zawodowe. Coraz dotkliwszy staje się bowiem deficyt fachowców (np. monterów, frezerów, tokarzy). Specjalny oddział kształcenia zawodowego prowadzi kampanię promocyjną, w gimnazjach zatrudniono doradców zawodowych, opracowano również informator internetowy na temat zawodów o sporym zapotrzebowaniu. Kampania przynosi jedynie połowiczne rezultaty. Wzrosła liczba uczniów kontynuujących naukę w technikum. Wybierane są najczęściej zawody związane z usługami, np. technik hotelarstwa czy gastronomii. Motywacją jest najczęściej możliwość uzyskania ciekawej pracy w tej branży. Zasadnicze szkoły zawodowe nadal jednak nie cieszą się popularnością¹⁹.

Ciekawe tendencje zaobserwowano w szkolnictwie dla dorosłych. Wzrósł odsetek uczniów kształcących się w liceach ogólnokształcących i w uzupełniających liceach ogólnokształcących (o 33% i 50%). Do wskazanych szkół najczęściej uczęszcza młodzież po ukończeniu zasadniczych szkół zawodowych bądź taka, która miała problemy z nauką w trybie dziennym. Uczęszczają także dorośli, którzy w pracy są zmuszeni wykazać się wykształceniem średnim. Rozkwit tej formy kształcenia uwarunkowany jest więc wzrostem wymagań rynku pracy. Wzrost liczby uczniów odnotowany został również w szkołach policealnych, gdzie jest najsilniejszy — 66,6%. Spowodowane jest to głównie rozwojem zaocznego trybu kształcenia. Uczniowie dzienni stanowią tylko 16,9% ogółu uczniów. Okazuje się więc, że spora grupa dorosłej młodzieży (w porównaniu do uczniów techników jest to 65,5% uczniów) kwalifikacje zawodowe zdobywa ucząc się i pracując jednocześnie.

¹⁸ *Edukacja zawodowa w aspekcie przemian społeczno-gospodarczych. Wyzwania — szanse — zagrożenia*. Red. R. GERLACH. Wydawnictwo Uniwersytetu Jana Kazimierza, Bydgoszcz 2007; „*Praktyka czyni mistrza*”. *Społeczne konteksty szkolnictwa zawodowego*. Red. T. SOŁDRA-GWIŹDŹ, K. SZCZYGIELSKI. Instytut Śląski w Opolu, Opole 2009.

¹⁹ M. WARCHAŁA: *Technika wracają do łask wśród absolwentów gimnazjów*. „Gazeta Wyborcza” (dodatek katowicki z 6 lipca 2010).

Jest to więc coraz bardziej popularna droga uzyskiwania kwalifikacji dla młodzieży niepodlegającej studiów — właśnie przez licea, a potem szkołę policealną. Prawdopodobnie wybór zawodu jest też bardziej dojrzały niż w wieku pogimnazjalnym.

Szkolnictwo wyższe

Upowszechnienie się szkolnictwa średniego umożliwia większej liczbie osób podejmowanie studiów. Poniższe tabele pokazują dynamikę wzrostu liczby studentów w województwie katowickim i śląskim. Można wyraźnie wyróżnić dwa okresy: pierwszy, obejmujący lata dziewięćdziesiąte, i drugi, zawierający pierwszą dekadę XXI wieku. Dane statystyczne pokazują niebywały przyrost liczby studentów, co jest nowym zjawiskiem społecznym, nieznanym dotychczas w regionie. Wykształcenie stało się wartością, które ma przede wszystkim pomóc w uzyskaniu dobrej pracy.

Tabela 5
Liczba studentów według trybu studiów w województwie katowickim

Studenci	Rok akademicki			
	1991/1992	1995/1996	1996/1997	1997/1998
Ogółem	33 705	70 998	80 320	90 797
Dzienni	26 150	38 387	41 200	44 628
Pozostali	7 555	32 611	39 120	46 169

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych zawartych w „Roczniku Statystycznym Województwa Katowickiego” na rok 1998.

Tabela 6
Liczba studentów według trybu studiów w województwie śląskim

Studenci	Rok akademicki			
	2000/2001	2005/2006	2007/2008	2008/2009
Ogółem	168 057	197 260	187 877	182 466
Stacjonarni	69 750	96 388	88 979	85 714
Niestacjonarni	98 307	100 872	98 898	96 752

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych zawartych w „Roczniku Statystycznym Województwa Śląskiego” na rok 2009.

W roku akademickim 1991/1992 w szkołach wyższych województwa katowickiego studiowało 33 705 osób, a w 1997/1998 — 90 797. W pierwszym z analizowanych okresów liczba studentów zwiększyła się prawie dwu i półkrotnie, zarówno w istniejących już uczelniach państwowych, jak i w nowo powstałych uczelniach prywatnych. O około 80% wzrosła liczba studentów

dziennych, a liczba studentów wieczorowych i zaocznych zwiększyła się sześcio i półkrotnie²⁰. Wiązało się to przede wszystkim z wydaniem pozwolenia na zwiększenie liczby miejsc na uczelniach państwowych (studia płatne), a także z otwieraniem uczelni niepaństwowych. Nie zmieniła się jednak w porównywalny sposób liczba nauczycieli akademickich — stąd pytanie o jakość kształcenia²¹.

W drugim z analizowanych okresów tempo wzrostu ogólnej liczby studentów nie było aż tak znaczne. W roku akademickim 2008/2009 studioowało o 8,5% więcej osób niż w roku akademickim 2000/2001, co wynika z wysokiego współczynnika osób podejmujących studia w danym roczniku. Współczynnik ten dochodził do 45%, a w miastach był jeszcze wyższy. Najwyższą liczbę studentów odnotowano w roku akademickim 2005/2006. W kolejnych latach zaczęła ona spadać, co jest zapewne efektem pogłębiającego się w tym czasie niżu demograficznego. Spadek liczby studentów zauważono zarówno na studiach stacjonarnych, jak i niestacjonarnych. Nie jest on jednak równomierny. Gwałtowniejszy spadek odnotowano bowiem na studiach niestacjonarnych (płatnych).

Warto postawić pytanie o popularność poszczególnych kierunków studiów oraz o ich związek z bieżącą sytuacją na rynku pracy. Rozwój określonych kierunków powinien bowiem odpowiadać zapotrzebowaniu społecznemu. W okresie realnego socjalizmu szkolnictwo wyższe nastawione było przede wszystkim na zaspokojenie potrzeb kadrowych przemysłu. Restrukturyzacja przemysłu i rozwój usług (np. bankowych) wywołały zapotrzebowanie na ekonomistów. Pierwsze powstające niepaństwowe szkoły wyższe oferowały właśnie kierunki ekonomiczne. Korzystały również z usług kadry państwowych uczelni wyższych. Poniższa tabela przedstawia zmiany liczby studentów w roku akademickim 1997/1998 i 2008/2009. Dokonując porównań należy pamiętać, że pierwszy okres dotyczy województwa katowickiego, a drugi śląskiego — dane wzbogacone o wskaźniki uczelni byłego województwa bielskiego i częstochowskiego (np. ATH w Bielsku-Białej, Akademia im. Jana Długosza w Częstochowie, Politechnika Częstochowska oraz istniejące tam uczelnie prywatne).

Z przeprowadzonej analizy wynika, że najbardziej wzrosła liczba studentów kierunków ekonomicznych, zwłaszcza na Akademii Ekonomicznej, ale również na wielu uczelniach niepublicznych. W roku akademickim 1997/1998 w województwie katowickim funkcjonowało 8 wyższych szkół niepublicznych. W roku akademickim 2008/2009 ich liczba wynosiła

²⁰ „Rocznik Statystyczny Województwa Katowickiego 1998”. Katowice 1998, s. 404.

²¹ A. LIPSKI: *O niektórych problemach edukacji w województwie śląskim*. W: *Spółeczny obraz Śląska na przełomie wieków*. Red. L. FRĄCKIEWICZ. Wydawnictwo Akademii Ekonomicznej, Katowice 2004, s. 137.

Tabela 7

**Liczba studentów poszczególnych uczelni i typów uczelni
w województwie katowickim (1998) i śląskim (2009)**

Szkoly wyższe	Rok akademicki					
	1997/1998			2008/2009		
	Ogółem	Dziennie	Pozostałe	Ogółem	Stacjo- narne	Niestacjo- narne
Uniwersytet Śląski (a), uniwersytety (b)	36 418	14 057	22 361	33 136	18 885	14 251
Politechnika Śląska, wyższe szkoły techniczne	22 057	16 264	5 793	52 150	32 792	19 358
Akademia Ekonomiczna (a)	9 771	5 092	4 679			
Inne szkoły ekonomiczne (prywatne), wyższe szkoły ekonomiczne (b)	13 620	3 706	9 914	51 630	12 430	39 200
Wyższe szkoły pedagogiczne (b)	x	x	x	11 447	6 351	5 096
Śląska Akademia Medyczna (a), uczelnie medyczne (b)	3 537	3 358	179	7 605	6 448	11 057
AWF — Katowice (a), akademie wychowania fizycz- nego (b)	2 223	1 119	1 104	5 107	2 852	2 255
Akademia Muzyczna — Kato- wice (a), wyższe szkoły artystyczne (b)	531	490	41	1 404	806	598
Wyższe szkoły teologiczne (b)	x	x	x	63	63	—
Pozostałe szkoły (b)	901	97	804	19 924	5 087	7 663

Objaśnienia: (a) Dane z 1998 roku tylko dla poszczególnych uczelni. (b) Dane z 2009 roku dla danego typu uczelni.

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych zawartych w „Roczniku Statystycznym Województwa Katowickiego” na rok 1998 i w „Roczniku Statystycznym Województwa Śląskiego” na rok 2009.

w województwie śląskim 46, a w jej obrębie dominowały właśnie wyższe szkoły ekonomiczne. Nowo powstające uczelnie początkowo oferowały takie rynkowe kierunki, jak: zarządzanie i marketing, finanse i rachunkowość, ekonomię. Kształcenie odbywało się w trybie dziennym i zaocznym, dominował jednak ten ostatni. W drugim okresie, w pierwszej dekadzie XXI wieku, oferta edukacyjna szkół ekonomicznych poszerzyła się o kierunki społeczne — socjologię, politologię, europeistykę, oraz filologiczne — filologię angielską, włoską, hiszpańską, a także pedagogiczne. Również Akademia Ekonomiczna zaproponowała swoim kandydatom nowe kierunki: informatykę i ubezpieczenia.

Do roku akademickiego 1997/1998 liczba studentów Uniwersytetu Śląskiego wzrosła trzykrotnie w porównaniu do początków lat dziewięćdziesią-

tych (1990/2001 — 12 036²²). Stało się tak głównie dzięki udziałowi studentów zaocznych. Wzrost liczbowy dotyczył przede wszystkim studentów prawa, pedagogiki i nauk społecznych oraz neofilologii. W drugim okresie liczba studentów, głównie niestacjonarnych, zmalała prawie o 1/3, natomiast wzrosła liczba studentów stacjonarnych — o około 15%. Taka tendencja może się utrzymywać ze względu na występujący niż demograficzny. Co ważne, studia niestacjonarne na Uniwersytecie uchodzą wśród młodzieży za trudniejsze w porównaniu z nauką w szkołach prywatnych.

Wzrosła liczba studentów studiów politechnicznych, co dokonało się głównie dzięki uruchomieniu nowych wydziałów, np. organizacji i zarządzania. Na Politechnice Śląskiej wymieniony wydział należał w tym okresie do najbardziej obleganych. Poza tym uczelnia uruchomiła również nowe, cieszące się popularnością kierunki: socjologię oraz administrację. Przedstawione dane nie dotyczą jednak tylko Politechniki Śląskiej (w roku akademickim 2008/2009 do statystyk została też włączona Politechnika Częstochowska).

Pozostałe szkoły wyższe również odnotowały zwiększoną liczbę studentów w analizowanym okresie. Prawie o 100% wzrosła liczba studentów stacjonarnych i niestacjonarnych Akademii Wychowania Fizycznego. Akademia poszerzyła przy tym swoją ofertę edukacyjną o fizjoterapię, turystykę i rekreację, a także zarządzanie turystyką. Również o 100% wzrosła liczba studentów Akademii Medycznej, stacjonarnych oraz niestacjonarnych. Wśród nowo otwartych kierunków uczelni wymienia się ratownictwo medyczne i pielęgniarstwo. Prawie trzykrotnie zwiększyła się liczba studentów wyższych szkół artystycznych, dotyczy to w szczególności studentów niestacjonarnych. Pozostałe szkoły wyższe województwa śląskiego, zarówno państwowe, jak i prywatne, również cieszyły się wzmożonym zainteresowaniem.

Podsumowując tę część analiz, należy stwierdzić, że w okresie transformacji systemowej w gwałtowny sposób wzrosła liczba studentów w województwie śląskim — zarówno stacjonarnych, jak i dominujących niestacjonarnych. Oferta uczelni została poszerzona o kierunki bardziej przydatne w nowych warunkach gospodarki rynkowej i rozwoju usług. Zilustrowaną tendencję wzrostową uwarunkował niebywały wzrost aspiracji edukacyjnych młodego i starszego pokolenia — rodziców. Edukacja stała się w oczach śląskiej młodzieży istotną wartością.

²² „Rocznik Statystyczny Województwa Katowickiego 1991”. Katowice 1991, s. 390.

Aspiracje związane z wykształceniem

Dekada lat dziewięćdziesiątych

Jak podaje komunikat CBOS-u: „Od lat dziewięćdziesiątych można zaobserwować systematyczny i bardzo szybki wzrost aspiracji edukacyjnych młodzieży. W ciągu ośmiu lat ponad dwukrotnie wzrosła liczba młodych ludzi, którzy sądzą, że za 10—15 lat będą mieli wyższe wykształcenie. Towarzyszy temu wyraźny spadek odsetka ankietowanych, których satysfakcjonowałoby wykształcenie zasadnicze zawodowe. Systematycznie maleje również liczba osób chcących zakończyć edukację na poziomie szkoły średniej”. W 1998 roku podjęcie studiów deklarowało 90% uczniów ostatniej klasy liceów ogólnokształcących, techników — 70%, liceów zawodowych — 60%²³. Już w latach dziewięćdziesiątych w rodzinach robotniczych województwa katowickiego dojrzywała świadomość, że do podjęcia pracy zawodowej nie wystarcza ukończenie zasadniczej szkoły zawodowej czy nawet technikum, co jeszcze w latach osiemdziesiątych było normą. To właśnie wykształcenie wyższe zaczęło być postrzegane jako warunek uzyskania odpowiedniej pracy.

Przeprowadzone przez socjologów badania empiryczne w początkach i połowie lat dziewięćdziesiątych wskazują wzrost aspiracji edukacyjnych młodego pokolenia²⁴. Jedne z najwcześniejszych tego typu badań przeprowadził zespół pod kierunkiem Wojciecha Świątkiewicza. Należący do zespołu Zbigniew Zagała pisze: „W badaniach zrealizowanych w naszym regionie odsetek osób chcących wyższego wykształcenia dla dziecka wynosi: 62,1% dla syna, 64,4% dla córki. Wyraźnie odmienne proporcje wystąpiły w deklaracjach osób z wykształceniem podstawowym i zasadniczym zawodowym. Te osoby częściej wybierały wykształcenie średnie zawodowe dla synów. Osoby z wykształceniem wyższym najczęściej dla swych dzieci wybierały również wykształcenie wyższe”²⁵. Ten trend potwierdza również kolejne badanie: na pytanie o upragnione wykształcenie dla swoich dzieci 63,7% badanych opowiedziało się za wykształceniem wyższym dla syna, a 66,0% dla córki²⁶. Autorzy badań wskazują także pewną nową tendencję, która

²³ Komunikat CBOS-u nr BS/95/99: „Plany, dążenia i aspiracje życiowe młodzieży” — na podstawie badań „Młodzież '98”. [Dokument elektroniczny]. Dostępny w Internecie: <http://www.cbos.com.pl>. [data dostępu: 23.06.2010].

²⁴ A. WOŹNIAK-KRAKOWIAN: *Uczniowie szkół województwa katowickiego w latach 1990—1997. Dynamika aspiracji i oczekiwań oświatowych*. W: *Tornister...*, s. 53—65.

²⁵ Z. ZAGAŁA: *Edukacyjne i zawodowe aspiracje mieszkańców Katowic*. W: *Miasto i jego mieszkańcy*. Red. W. ŚWIĄTKIEWICZ. Katowice 1995, s. 53.

²⁶ A. BARTOSZEK, L. GRUSZCZYŃSKI: *Województwo katowickie '96. Obraz życia i jego warunków w świadomości mieszkańców. Raport o rozwoju społecznym*. Katowice 1996, s. 110—111, s. 41.

zaistniała w procesie transformacji. Potwierdza się wzrost aspiracji edukacyjnych w śląskich rodzinach. Ślązacy pragną zmniejszyć istniejące różnice edukacyjne i wyrównać szanse życiowe swoich dzieci z szansami dzieci z innych regionów. Badacze przekonują o utrzymującym się jeszcze dystansie dotyczącym aspiracji edukacyjnych. Zdecydowanie się on jednak wyrównuje. Około 54% rodziców mających podstawowe wykształcenie marzy o studiach dla swoich dzieci, podczas gdy takie samo pragnienie przejawia ponad 80% rodziców mających wykształcenie wyższe²⁷.

Wysokie aspiracje edukacyjne utrzymują się przez całą dekadę lat dziewięćdziesiątych. Badania wykazują coraz wyraźniejsze upodabnianie się aspiracji edukacyjnych wobec synów i córek. Badacz tego problemu Jan Burzyński wskazuje, że już 71% respondentów chce wyższego wykształcenia dla syna i tyle samo dla córki²⁸. W badaniach Marka Szczepańskiego i Adriana Cybuli odsetek osób doradzających dzieciom naukę na studiach pięcioletnich wynosił 67,8%, a na studiach trzyletnich — 12,0%²⁹. Co prawda dalej występują różnice w aspiracjach edukacyjnych pomiędzy osobami z wyższym wykształceniem a zasadniczym zawodowym, ale polegają one raczej na preferencjach trybu nauczania. Respondenci z wyższym wykształceniem preferowali dzienne studia pięcioletnie, natomiast z zasadniczym zawodowym — trzyletnie licencjackie lub podjęcie pracy i zakończenie nauki.

Badania zrealizowane przeze mnie w końcu lat dziewięćdziesiątych również wykazały zrównanie aspiracji edukacyjnych rodziców młodzieży w zależności od wykształcenia³⁰. Pytanie o preferowane wykształcenie dla dzieci przyniosło następujące wyniki: wykształcenie zasadnicze zawodowe wskazało 0,6% respondentów, średnie ogólne — 4,3%, średnie zawodowe — 13,7%, wyższe — 80,5%, dowolne, wybrane przez dziecko — 0,6%. Od odpowiedzi wstrzymało się 0,3% pytanych³¹.

Zdecydowana większość respondentów uważała, że tylko wyższe wykształcenie może odpowiednio przygotować dziecko do pełnienia roli zawodowej. Jedynie 18% badanych chciało dla dziecka szkoły średniej, co jeszcze w latach osiemdziesiątych było traktowane jako awans społeczny, gdyż

²⁷ Ibidem, s. 43.

²⁸ J. BURZYŃSKI: *Aspiracje edukacyjne — międzygeneracyjne podobieństwa i różnice*. W: *Rodzina wobec wartości. Socjologiczne studium rodzin wielkomiejskich. Na przykładzie Katowic*. Red. E. BUDZYŃSKA, J. BURZYŃSKI, S. NIESPOREK, W. ŚWIĄTKIEWICZ. Instytut Górnośląski, Katowice 1999, s. 121.

²⁹ *Zbiorowości i społeczności lokalne. Gotowość i adaptacja do zmian*. Red. A. CYBULA, M.S. SZCZEPAŃSKI. Wydawnictwo WSZiNS, Tychy 1999, s. 85.

³⁰ U. SWADŹBA: *Śląski etos pracy...*, s. 206—213; EADEM: *Wykształcenie jako wartość*. W: *Region w procesie przemian. Aspekt socjologiczny i ekonomiczny*. Red. W. JACHER, A. KLASIK. Wydawnictwo Gnome, Katowice 2005, s. 75—86.

³¹ U. SWADŹBA: *Śląski etos pracy...*, s. 208; EADEM: *Wykształcenie jako wartość...*, s. 75—86.

pochodzący najczęściej z rodzin robotniczych Ślązacy musieli pokonać więcej barier, aby się kształcić³². Wśród osób ankietowanych chęć zapewnienia dziecku wyższego wykształcenia występowała niezależnie od pochodzenia regionalnego i wieku, a jednak pewna część respondentów-rodziców nie miała takich aspiracji. Osoby te znajdowały się w każdej kategorii wiekowej, ale częściej w grupie starszych i posiadały wykształcenie podstawowe (45,5%) i zasadnicze zawodowe (32,0%)³³. Dla osób z wyższym wykształceniem zapewnienie dziecku nauczania akademickiego było oczywiste. Tak było również w przypadku rodziców z wykształceniem średnim i zasadniczym zawodowym. Podobne tendencje wykazały ogólnopolskie badania CBOS-u³⁴. W badanych przez mnie śląskich górniczych społecznościach zachodziły więc takie same procesy, jakie obserwowano w całym kraju. Społeczności te przechodziły w latach dziewięćdziesiątych podobną ewolucję jak górnicze społeczności RFN-u w latach siedemdziesiątych. Nastąpiło przejście od społecznych struktur homogenicznych zawodowo do heterogenicznych³⁵. Oznacza to brak kontynuacji tradycji zawodowych w rodzinie i wybór pracy w zawodach inteligenckich i w szeroko rozumianych usługach. Przygotowanie do pełnienia roli zawodowej, nawet dla dzieci z robotniczych rodzin zaczęło się odbywać na drodze studiów akademickich.

Bardzo istotnym wskaźnikiem aspiracji edukacyjnych jest odpowiedź na pytanie o motywacje. Wyniki badań wskazują różnice pomiędzy respondentami z podstawowym i zasadniczym zawodowym a wyższym wykształceniem. Wśród absolwentów uczelni dominującym motywem zapewnienia dziecku takiego samego stopnia wykształcenia jest możliwość wykonywania przez nie interesującej pracy, otrzymywania konkretnych gratyfikacji materialnych, ale również osiągnięcia pewnego poziomu intelektualnego. Respondenci z niższym wykształceniem traktują kształcenie akademickie dzieci przede wszystkim instrumentalnie, jako potencjalną możliwość zapewnienia dobrej posady. Są nawet skłonni ponosić koszt studiów dzieci, jeśli tylko wybór kierunku przyniesie gwarancję dobrze płatnej pracy. Wyniki badań wskazywały, że znaczna część badanych, zarówno z wysokim, jak i ni-

³² T. NAWROCKI: *Pomiędzy rodziną, szkołą a uniwersytetem. Refleksje socjologa o barierach edukacyjnych na Górnym Śląsku*. W: *Eseje socjologiczne*. Red. W. JACHER. Wydawnictwo Uniwersytetu Śląskiego, Katowice 2001, s. 121—135.

³³ Ibidem.

³⁴ „Na zamierzenia młodzieży dotyczące przyszłego wykształcenia wpływa nie tylko rodzaj szkoły, ale także wykształcenie rodziców. Respondenci, których matka lub ojciec legitymują się wyższym wykształceniem, częściej niż inni przewidują, że w przyszłości również je uzyskają. Trzeba podkreślić, że ponad 40% uczniów, których rodzice mają wykształcenie niższe niż średnie, również aspiruje do wyższego wykształcenia i wyraża przekonanie, że je uzyska”. Komunikat CBOS-u nr BS/95/99.

³⁵ H.J. TILLMANN: *Teorie socjalizacji. Społeczność, instytucje, upodmiotowienie*. Przeł. G. BLUSZCZ, B. MIRACKI. Wydawnictwo Naukowe PWN, Warszawa 1996, s. 250—257.

skim poziomem wykształcenia, była gotowa na opłaty czesnego, jeśli tylko byłyby to kwoty umiarkowane. Studia są więc traktowane jako inwestycja w przyszłość dzieci. Godna uwagi jest determinacja sporej części osób słabo wykształconych, pasywnych w swych strategiach zawodowych i życiowych mieszkańców górniczych miejscowości, którzy swoje często niezbyt wysokie pensje czy emerytury chcieli przeznaczyć na kształcenie swoich dzieci w prywatnych uczelniach. Działali w przekonaniu, że tylko wykształcenie wyższe zagwarantuje im miejsce na rynku pracy.

Takie uwarunkowanie silnie wpływało na polecany dzieciom kierunek studiów, niosący najwyższe prawdopodobieństwo uzyskania dobrze płatnej posady. Największą popularnością cieszyły się studia ekonomiczne, następnie politechniczne, później humanistyczne. Również ogólnopolskie badania wykazały, że młodzież wybierała podobne zawody³⁶. Kierunki ekonomiczne były szczególnie polecane przez osoby opowiadające się za wartościami instrumentalnymi w pracy. Stanowi to poświadczenie, że przedmiotowe traktowanie pracy wiąże się również z takim samym podejściem do studiów jako przygotowaniem do niej.

Dziesięciolecie 2001—2010

W ubiegłym dziesięcioleciu nadal utrzymywały się wysokie aspiracje edukacyjne młodzieży i rodziców³⁷. Dotyczy to również województwa śląskiego. Badania CBOS-u wskazywały, że 85% osób chciałoby dla swoich dzieci wyższego wykształcenia: 65% — magisterskiego, 7% — doktorskiego³⁸.

Takie tendencje odnotowano w badaniach przeprowadzonych w Rybniku w 2006 i 2008 roku³⁹. Na pytanie: „Jakiego wykształcenia chciał(a)by

³⁶ „Spośród wymienionych prawie 30 kategorii zawodowych największym zainteresowaniem cieszyły się — poza zawodami typowo robotniczymi, które wybierali niemal wyłącznie uczniowie szkół zawodowych — profesje współczesne i modne: makler, bankowiec, ekonomista, specjalista od marketingu. Równie popularne są takie zawody jak: technik (różne specjalności), informatyk, inżynier, a także wymagające humanistycznego wykształcenia, np. prawnik, nauczyciel”. Komunikat CBOS-u nr BS/95/99.

³⁷ K. KOWALCZUK: *Rola wykształcenia i zmiany w jej społecznym postrzeganiu w latach 1993—2009*. Komunikat CBOS-u nr BS/163/2009, s. 48. [Dokument elektroniczny]. Dostępny w Internecie: <http://www.cbos.pl> [data dostępu: 23.03.2010].

³⁸ B. BADORA: *Jak się żyje w województwie śląskim? Opinie i diagnozy*. CBOS, nr 11(12), Warszawa 2008.

³⁹ U. SWADŹBA: *Czy praca jest ważna dla rybniczian? W: Praca, rodzina, obowiązki, czas wolny, czyli o stylu życia mieszkańców Rybnika*. Wydawnictwo Gnome, Katowice 2007, s. 44—54; EADEM: *Praca jako wartość w życiu Ślązaków*. W: *Śląski świat wartości*. Red. U. SWADŹBA. Wydawnictwo Gnome, Katowice 2008, s. 65—79; wyniki badań przeprowadzonych w 2008 roku w ramach praktyk studenckich w Rydułtowach i Katowicach-Bogucicach.

Pan/i dla syna/córki?” zdecydowana większość rodziców, która miała sprecyzowane plany, wskazała wykształcenie wyższe (86,8% w odniesieniu do syna, 89,5% z myślą o córce). Część rodziców młodszych dzieci, która nie miała jeszcze ukształtowanej wizji przyszłości swoich pociech, deklarowała, że wybór pozostawi dziecku. Wykształcenie średnie wybierali często rodzice prowadzący małe rodzinne firmy (cukiernie, piekarnie, masarnie). W ich planach dziecko ma być solidnie przygotowane zawodowo, aby przejąć rodzinny biznes i być fachowcem w danej dziedzinie.

Również badania pedagogów potwierdzają wzrost aspiracji edukacyjnych młodzieży⁴⁰. Badana młodzież maturalna Katowic w 99,4% zaznaczyła swoje ambicje kształcenia akademickiego. W tej grupie młodzieży około 87,6% miało już sprecyzowane plany dalszej edukacji w szkole wyższej. Wybierano głównie uniwersytet, akademię ekonomiczną, politechnikę, akademię medyczną, tylko 1,8% osób chciało się uczyć w szkołach policealnych, a 10,0% nie podjęło jeszcze decyzji o swojej przyszłości. Również oczekiwania rodziców wobec dzieci były wysokie. Aż 86,7% młodych ludzi uważało, że rodzice pragną dla nich wykształcenia wyższego. Można zatem stwierdzić wzrost aspiracji edukacyjnych zarówno dzieci, jak i rodziców, którzy pragną dobrze przygotować dzieci do ich drogi zawodowej. Obserwuje się dążenie społeczeństwa do zapewnienia dzieciom solidnej wiedzy ogólnej, wspartej przygotowaniem zawodowym.

Tak wysokie aspiracje edukacyjne związane są przede wszystkim z chęcią uzyskania wysokich zarobków, wykonywania interesującego zawodu, zapewnienia łatwiejszego życia, niezależności, samodzielności i uniknięcia bezrobocia. Czynniki motywujące ludzi do zdobycia wyższego wykształcenia są wciąż podobne. Istnieje przy tym świadomość, że choć osiągnięcie wyższego wykształcenia nie stanowi gwarancji zdobycia wymarzonej pracy, to jednak zwiększa tego prawdopodobieństwo.

Wybór kierunku studiów jest aktualnie bardziej zróżnicowany. Wyłącznieści nie ma już tylko zawód ekonomisty czy specjalisty od marketingu. Popularność zyskują studia społeczne i humanistyczne, wśród nich neofilologiczne, szczególnie anglistyka. Otwierane są nowe kierunki: europeistyka, komunikacja społeczna, fizjoterapia, kosmetologia. Na politechnice zainteresowaniem cieszy się budownictwo oraz mechatronika i logistyka. Dopiero w ostatnim okresie, ze względu na znane zjawisko deficytu wysoko wykwalifikowanych kadr inżynierskich, młodzi ludzie dokonali przewartościowania swoich zainteresowań. Na politechniki zgłasza się więcej niż dotychczas kandydatów. Najwięcej chętnych odnotowuje architektura, budownictwo, inżynieria śro-

⁴⁰ T. WILK: *Możliwości zaspokojenia potrzeb edukacyjnych młodzieży w warunkach zmiany społecznej w Polsce*. Wydawnictwo Uniwersytetu Śląskiego, Katowice 2002, s. 71–82; IDEM: *Edukacja, wartości i style życia reprezentowane przez współczesną młodzież w Polsce w odmiennych regionach gospodarczych*. Oficyna Wydawnicza Impuls, Kraków 2003, s. 107–115.

dowiska, logistyka. Wpływ na te wybory miał też wprowadzony w 2010 roku jako obowiązkowy, egzamin maturalny z matematyki⁴¹.

Od rębacza do socjologa — *casus* Rybnika

Dawne górnicze społeczności muszą zmierzać w kierunku społeczeństwa wiedzy. Już w latach dziewięćdziesiątych władze niektórych miast zyskały świadomość konieczności skupienia uwagi na szkolnictwie wyższym. Ważne stało się umożliwienie młodzieży kształcenia akademickiego na miejscu.

Przykładem obrania dobrego kierunku działania jest miasto Rybnik, które bardzo wcześnie postanowiło rozszerzyć ofertę edukacyjną dla młodzieży. W 1999 roku powstała koncepcja zagospodarowania terenu po Szpitalu nr 1 przy ul. Rudzkiej na potrzeby kampusu. W roku 2000 rozpoczęło swoją działalność Centrum Kształcenia Inżynierów Politechniki Śląskiej, rok później Uniwersytet Śląski, w 2002 roku Akademia Ekonomiczna⁴². Powstały ośrodek akademicki stanowi kampus dobrze komponujący się z otoczeniem, budujący więzi wspólnotowe. Studiowanie w kampusie stanowi dla okolicznej młodzieży możliwość budowania kapitału społeczno-kulturowego i relacyjnego. Podejmujący studia młodzi ludzie są przede wszystkim pochodzenia robotniczego, głównie górniczego. W tym wypadku ma miejsce awans w pierwszym pokoleniu. Jest to zasługa umiejscowionych w Rybniku wyższych uczelni.

Takie tendencje, które można zaobserwować przez ogląd socjologiczny, potwierdza badanie, które przeprowadziłam w 2007 roku, pytając studentów o wykształcenie i pracę wykonywaną przez ich rodziców i dziadków⁴³. Ojcowie studentów z Rybnika mają głównie wykształcenie zasadnicze zawodowe, a w następnej kolejności — średnie zawodowe. Jest to wykształcenie niższe od tego, które uzyskały matki studentów, legitymujące się przede wszystkim wykształceniem średnim (ogólnym i zawodowym), a dopiero potem zasadniczym zawodowym. Wysoki odsetek matek posiada też wykształcenie wyższe (łącznie 19,3%).

Jeśli uwzględnimy pochodzenie regionalne rodziców studentów, można zauważyć, że zarówno matki o pochodzeniu autochtonicznym, jak i napływowym mają wykształcenie lepsze niż ojcowie. Większe zróżnicowanie występuje jednak wśród rodziców przybyłych na Śląsk. Bardzo duży odsetek

⁴¹ Inżynierów będzie więcej. „Gazeta Wyborcza” z 6 lipca 2010.

⁴² A. GÓRNY: *Ośrodek akademicki a kapitał społeczno-kulturowy społeczności lokalnej. Przypadek rybnicki*. W: *Kapitały ludzkie i społeczne a konkurencyjność regionów...*, s. 493—504.

⁴³ Szerzej na ten temat zob. U. SWADŹBA: *Od rębacza do socjologa. Zmiany struktury społeczno-zawodowej w tradycyjnych społecznościach śląskich*. W: *Od robotnika do internauty. W kierunku społeczeństwa informacyjnego*. Red. A. SIWIK i L. HABER. Wydawnictwa Naukowo-Dydaktyczne AGH, Kraków 2008, s. 125—140.

ojców napływowych ma wykształcenie zasadnicze zawodowe, ale ci, którzy ukończyli szkoły wyższe są liczniejsi niż będący absolwentami uczelni ojcowie autochtoni. Badani studenci pochodzą ze środowisk raczej słabo wyedukowanych i są pierwszym pokoleniem osób z wyższym wykształceniem w rodzinie.

Wykształcenie warunkuje wykonywaną pracę. Ojcowie badanych studentów w znakomitej większości wykonują bądź wykonywali prace robotników lub niższego dozoru (łącznie 74,9%). Interesująca nas tutaj grupa zawodowa górników jest reprezentowana przez prawie 1/3 ojców (28,8%). Liczni są górnicy emerytowani — stanowią aż 12% badanych. Potwierdza się więc teza, że tradycyjne środowiska śląskie ulegają przekształceniom strukturalnym. Do takich wniosków pozwala dojść analiza rodzaju pracy dziadków studentów. Dziadkowie o pochodzeniu autochtonicznym w większości byli robotnikami (dziadek ze strony ojca — 48,9%, ze strony matki — 53,5%), głównie górnikami. Niewielu spośród nich należało do inteligencji. Spośród dziadków studentów napływowych duży odsetek zajmował się rolnictwem (47,6%). Świadczy to o wiejskim pochodzeniu znacznej części osób, która przyjechała na Śląsk za pracę.

Powyższe ustalenia badawcze potwierdzają, że powstanie wyższych uczelni i kampusu w Rybniku przyczyniło się do awansu edukacyjnego środowiska robotniczego, zwłaszcza górniczego, w strukturze wykształcenia. Dzieci górników bez uprzedzeń wybierają studia humanistyczne, które nie należały do tradycji ich rodzin. Wybór ten jest podyktowany bliskością miejsca studiów, jego swojskością i przyjazną atmosferą. Te czynniki ułatwiają decyzje edukacyjne młodzieży. Działania władz Rybnika przyczyniły się do zmiany modelu drogi życiowej młodego pokolenia i wpłynęły na szybsze procesy modernizacyjne społeczeństwa.

Zakończenie

Podsumowując analizy dotyczące edukacji w województwie śląskim w okresie transformacji ustrojowej, należy wskazać pewne prawidłowości i wyróżnić etapy, które są charakterystyczne dla tego okresu. Syntetycznie ujmując to schemat 1.

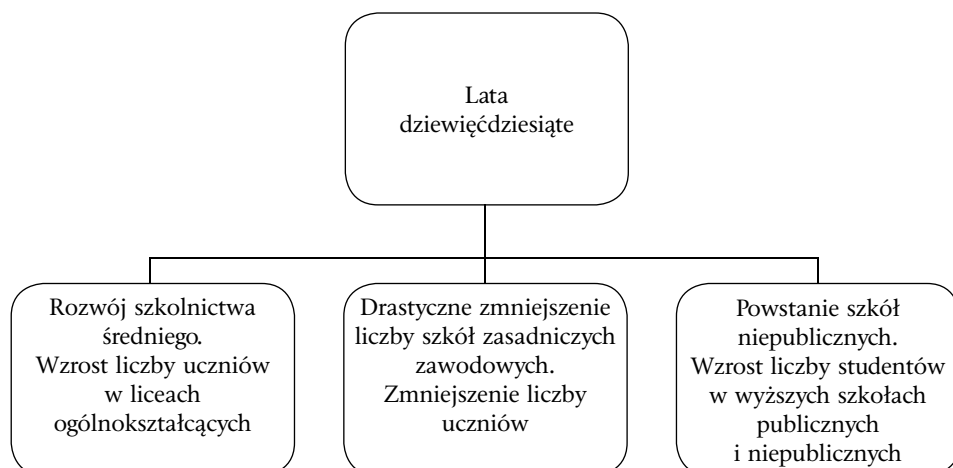
Schemat pokazuje procesy, które zaszły zarówno w szkolnictwie średnim, jak i wyższym. Nastąpił wzrost liczby uczelni wyższych i liczby studentów. Te zjawiska wymusiły procesy restrukturyzacyjne. Druga część schematu obrazuje zmiany w szkolnictwie ponadgimnazjalnym i wyższym w pierwszej dekadzie XXI wieku — zmniejszenie liczby uczniów, szczególnie szkół

zasadniczych zawodowych, oraz liczby studentów, zwłaszcza niestacjonarnych.

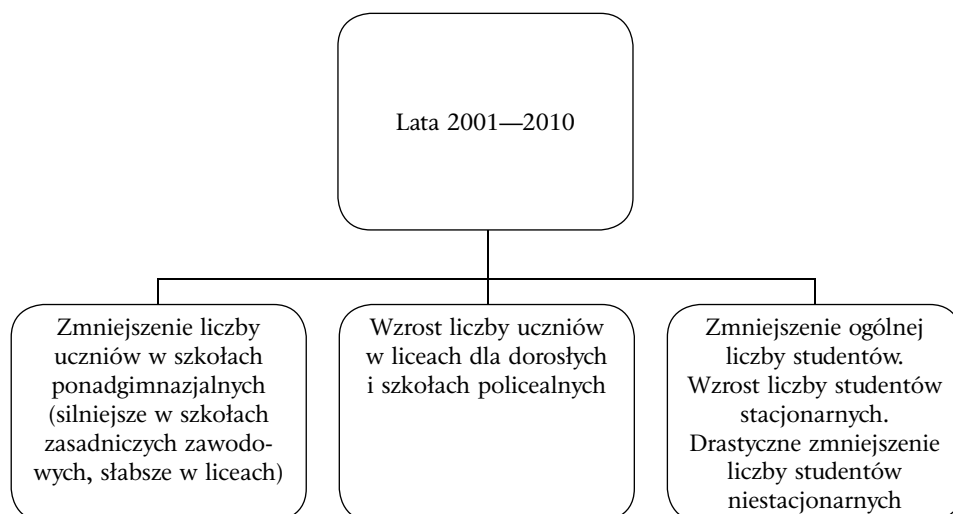
Schemat 1

Etapy rozwoju edukacji w województwie śląskim

Część A.

Część B.

Źródło: Opracowanie własne.

W okresie transformacji systemowej nastąpiły również zmiany świadomościowe w społeczności śląskiej. Gwałtownie wzrosły aspiracje edukacyjne.

Wykształcenie wyższe jest cały czas jedną z istotnych wartości młodego pokolenia, stanowiącą przygotowanie do pełnienia roli zawodowej. Jest to wartość uznawana nie tylko przez osoby z wyższym wykształceniem, ale w dużym stopniu również przez osoby z wykształceniem zasadniczym zawodowym i podstawowym. W drugiej fazie analizowanego okresu, odsetek osób posiadających aspiracje kształcenia akademickiego uległ podwyższeniu. Różnica w aspiracjach wobec dzieci wśród osób z wyższym, podstawowym i zasadniczym zawodowym wykształceniem ciągle się zmniejszała. Dla osób z podstawowym i zasadniczym zawodowym wykształceniem motywacja do osiągnięcia wyższego wykształcenia przez dzieci ma charakter instrumentalny.

Bibliografia

- BATROSZEK A.: *Analizy kapitału społeczno-kulturowego w teorii zmiany i mobilności społecznej*. W: *Kapitał społeczno-kulturowy a rozwój lokalny i regionalny*. Red. M. SZCZEPAŃSKI. Wydawnictwo WSZiNS, Tychy 2000.
- BARTOSZEK A., GRUSZCZYŃSKI L.: *Województwo katowickie '96. Obraz życia i jego warunków w świadomości mieszkańców. Raport o rozwoju społecznym*. Katowice 1996.
- BECKER G.: *Human Capital. A Theoretical and Empirical Analysis with Special References to Education*. New York 1964.
- BŁASIAK W., NAWROCKI T., SZCZEPAŃSKI M.: *Górny Śląsk 2005. Scenariusz restrukturyzacji*. Towarzystwo Zachęty Kultury, Katowice 1994.
- BOURDIEU P., PASSERON J.C.: *Reprodukcja. Elementy teorii systemu nauczania*. Przeł. E. NEYMAN. Wydawnictwo Naukowe PWN, Warszawa 1990.
- BURZYŃSKI J.: *Aspiracje edukacyjne — międzygeneracyjne podobieństwa i różnice*. W: *Rodzina wobec wartości. Socjologiczne studium rodzin wielkomiejskich. Na przykładzie Katowic*. Red. E. BUDZYŃSKA, J. BURZYŃSKI, S. NIESPOREK, W. ŚWIĄTKIEWICZ. Instytut Górnośląski, Katowice 1999.
- BYCZEK F., ROTT D.: *Stan, struktura i formy kształcenia w województwie katowickim: dynamika zmian*. W: *Tornister i restrukturyzacja. System oświaty jako czynnik modernizacji województwa katowickiego (i śląskiego)*. Red. M. SZCZEPAŃSKI, W. ŁUSZCZUK, K. TAUSZ. Wydawnictwo GIG, Katowice 1999.
- CUDOWSKA W.: *Kształtowanie twórczych orientacji życiowych w procesie edukacji*. Wydawnictwo Trans Humana, Białystok 2004.
- Edukacja zawodowa w aspekcie przemian społeczno-gospodarczych. Wyzwania — szanse — zagrożenia*. Red. R. GERLACH. Wydawnictwo Uniwersytetu Jana Kazimierza, Bydgoszcz 2007.
- GÓRNY A.: *Ośrodek akademicki a kapitał społeczno-kulturowy społeczności lokalnej. Przypadek rybnicki*. W: *Kapitały ludzkie i społeczne a konkurencyjność regionów*.

- Red. M. SZCZEPAŃSKI, K. BIERWIACZONEK, T. NAWROCKI. Wydawnictwo Uniwersytetu Śląskiego, Katowice 2008.
- Komunikat CBOS-u nr BS/95/99: „Plany, dążenia i aspiracje życiowe młodzieży” — „Młodzież ’98”. [Dokument elektroniczny]. Dostępny w internecie: <http://www.cbos.pl> [data dostępu: 23.06.2010].
- KOWALCZUK K.: *Rola wykształcenia i zmiany w jej społecznym postrzeganiu w latach 1993—2009*. Komunikat CBOS-u nr BS/163/2009. [Dokument elektroniczny]. Dostępny w Internecie: <http://www.cbos.pl> [data dostępu: 23.06.2010].
- KOZIĘLSKA M.: *W poszukiwaniu modelu edukacji*. W: *Edukacja dla społeczeństwa wiedzy*. Red. M. KOZIĘLSKA. Wydawnictwo Adam Marszałek, Toruń 2007.
- LIPSKI A.: *O niektórych problemach edukacji w województwie śląskim*. W: *Społeczny obraz Śląska na przełomie wieków*. Red. L. FRĄCKIEWICZ. Wydawnictwo Akademii Ekonomicznej, Katowice 2004.
- MARIAŃSKI J.: *Wprowadzenie do socjologii moralności*. Wydawnictwo KUL, Lublin 1989.
- MICHAŁCZYK T., MUSIOŁ K.: *Kapitał ludzki i społeczny a rozwój społeczno-ekonomiczny*. W: *Kapitały ludzkie i społeczne a konkurencyjność regionów*. Red. M. SZCZEPAŃSKI, K. BIERWIACZONEK, T. NAWROCKI. Wydawnictwo Uniwersytetu Śląskiego, Katowice 2008.
- MROZEK W.: *Rodzina górnicza. Przekształcenia społeczne w górnośląskim środowisku górniczym*. W: „Górnośląskie Studia Socjologiczne”. Red. P. RYBICKI. T. 2. Katowice 1965.
- MROZEK W.: *Górnośląska rodzina robotnicza w procesie przeobrażeń*. Wydawnictwo Uniwersytetu Śląskiego, Katowice 1987.
- NAWROCKI T.: *Pomiędzy rodziną, szkołą a uniwersytetem. Refleksje socjologa o barierach edukacyjnych na Górnym Śląsku*. W: *Eseje socjologiczne*. Red. W. JACHER. Wydawnictwo Uniwersytetu Śląskiego, Katowice 2001.
- „Praktyka czyni mistrza”. *Społeczne konteksty szkolnictwa zawodowego*. Red. T. SOŁDRA-GWIŹDŹ, K. SZCZYGIELSKI. Instytut Śląski w Opolu, Opole 2009.
- Raport o stanie oświaty województwa katowickiego (raport przygotowany pod kier. Marka Szczepańskiego. Wydawnictwo Kuratorium Oświaty, Katowice 1993.
- „Rocznik Statystyczny Województwa Katowickiego 1991”. Katowice 1991.
- „Rocznik Statystyczny Województwa Katowickiego 1998”. Katowice 1998.
- SITARSKA B.: *Dylematy edukacyjne współczesnego człowieka, a kryzys tradycyjnej normatywności*. W: *Dylematy edukacyjne współczesnego człowieka a jakość kształcenia w szkole wyższej*. Wydawnictwo Akademii Podlaskiej, Siedlce 2008.
- SŁOMCZYŃSKI M.: *Zróźnicowanie społeczno-zawodowe i jego korelaty*. Wydawnictwo Ossolineum, Wrocław 1972.
- SWADŹBA U.: *Czy praca jest ważna dla rybniczian? W: Praca, rodzina, obowiązki, czas wolny, czyli o stylu życia mieszkańców Rybnika*. Red. U. SWADŹBA. Wydawnictwo Gnome, Katowice 2007.
- SWADŹBA U.: *Od rębacza do socjologa. Zmiany struktury społeczno-zawodowej w tradycyjnych społecznościach śląskich*. W: *Od robotnika do internauty. W kierunku społeczeństwa informacyjnego*. Red. A. SIWIK i L. HABER. Wydawnictwa Naukowo-Dydaktyczne AGH, Kraków 2008.

- SWADŹBA U.: *Praca jako wartość w życiu Ślązaków*. W: *Śląski świat wartości*. Red. U. SWADŹBA. Wydawnictwo Gnome, Katowice 2008.
- SWADŹBA U.: *Śląski etos pracy. Studium socjologiczne*. Wydawnictwo Uniwersytetu Śląskiego, Katowice 2001.
- SZCZEPAŃSKI M.: *Opel z górniczym pióropuszem. Restrukturyzacja województwa katowickiego 1989—1996*. Wydawnictwo Naukowe „Śląsk”, Katowice 1997.
- SZPOR G.: *Problemy zatrudnienia w przemyśle ciężkim w latach 1950—1955*. W: „Studia i materiały z Dziejów Śląska”. Red. Kolegium. T. 13. Katowice 1983.
- THOMAS W., ZNANIECKI F.: *Chłop polski w Europie i Ameryce*. T. 1. Ludowa Spółdzielnia Wydawnicza, Warszawa 1976.
- TILLMANN H.J.: *Teorie socjalizacji. Społeczność, instytucje, upodmiotowienie*. Przeł. G. BLUSZCZ, B. MIRACKI. Wydawnictwo Naukowe PWN, Warszawa 1996.
- WARCHAŁA M.: *Technika wracają do łask wśród absolwentów gimnazjów*. „Gazeta Wyborcza” (dodatek katowicki z 6 lipca 2010).
- WILK T.: *Edukacja, wartości i style życia reprezentowane przez współczesną młodzież w Polsce w odmiennych regionach gospodarczych*. Oficyna Wydawnicza Impuls, Kraków 2003.
- WILK T.: *Możliwości zaspokojenia potrzeb edukacyjnych młodzieży w warunkach zmiany społecznej w Polsce*. Wydawnictwo Uniwersytetu Śląskiego, Katowice 2002.
- WOŹNIAK-KRAKOWIAN A.: *Uczniowie szkół województwa katowickiego w latach 1990—1997. Dynamika aspiracji i oczekiwań oświatowych*. W: *Tornister i restrukturyzacja. System oświaty jako czynnik modernizacji województwa katowickiego (i śląskiego)*. Red. M. SZCZEPAŃSKI, W. ŁUSZCZUK, K. TAUSZ. Wydawnictwo GIG, Katowice 1999.
- ZAGAŁA Z.: *Edukacyjne i zawodowe aspiracje mieszkańców Katowic*. W: *Katowice: Miasto i jego mieszkańcy*. Red. W. ŚWIĄTKIEWICZ. Instytut Górnośląski, Katowice 1995.
- Zbiorowości i społeczności lokalne. Gotowość i adaptacja do zmian*. Red. A. CYBULA, M.S. SZCZEPAŃSKI. Wydawnictwo WSiP, Tychy 1999.

Dr hab. Urszula Swadźba — profesor nadzwyczajny Uniwersytetu Śląskiego, kierownik Zakładu Socjologii Ogólnej. Studia socjologiczne ukończyła na Uniwersytecie Jagiellońskim. Rozprawę doktorską i habilitacyjną obroniła na Uniwersytecie Śląskim. Zainteresowania badawcze w ramach socjologii wartości (rodziny, religii, a szczególnie wartości pracy): socjologia pogranicza, socjologia społeczności lokalnych, problematyka śląska. Autorka kilkudziesięciu artykułów. Najważniejsze publikacje: *Śląski etos pracy. Studium socjologiczne* (Wydawnictwo Uniwersytetu Śląskiego, Katowice 2001) oraz *Obraz Niemców w oczach młodzieży pogranicza kulturowego. Studium dynamiki zmian na przykładzie Głogówka* (Instytut Śląski, Katowice—Opole 2007). Pod jej redakcją powstały następujące książki: *Praca, rodzina, obowiązki, czas wolny, czyli o stylu życia mieszkańców Rybnika* (Wydawnictwo Gnome, Katowice 2007); *Śląski świat wartości. Z badań empirycznych w Rybniku* (Wydawnictwo Gnome, Katowice 2008); *Praca czy rodzina? Dylematy kobiet śląskich* (Wydawnictwo Gnome, Katowice 2009).

Urszula Swadźba

Education — conscious changes in the period of transformation in the Silesian voivodship

Summary

The aim of the article is to show changes within an educational offer in the Silesian voivodship (previously Katowice) and educational aspirations of the population (students and parents).

First, the basic notions used in the article and useful for further analysis, that is education as value and socio-cultural wealth were defined. An empirical part analysed an educational system in the period of a real socialism and its role in determining directions of education. Next, changes that took place in education in the period of system transformation, an emphasis being put on the tertiary education, were presented.

The second part of the article analysed changes in educational aspirations that were observed in Silesia in the 1990s. The very aspirations in the period of a real socialism were not high, however, increased a lot in the period of a system transformation. In conclusion, the model of the stages of development in education in the Silesian voivodship was presented.

Urszula Swadźba

Die Edukation — die Bewusstseinsänderungen zur Zeit der Transformation in der schlesischen Wojewodschaft

Zusammenfassung

Das Ziel des Artikels ist, die Änderungen im Bereich der Edukation und der Bildungsambitionen der einheimischen Bevölkerung (Schüler und deren Eltern) in der schlesischen (früher: Kattowitzer) Wojewodschaft darzustellen.

Ganz am Anfang werden alle in dem Artikel gebrauchten und für weitere Analyse nützlichen Grundbegriffe: die Ausbildung als ein Wert und das sozialkulturelles Kapital definiert. Im empirischen Teil ergründet die Verfasserin das Schulwesen in der Epoche des Realsozialismus und dessen Rolle bei der Bestimmung von Bildungsrichtungen. Danach befasst sie sich mit den Änderungen des Schulwesens, und besonders des Hochschulwesens, zur Zeit der Systemtransformation.

Im zweiten Teil wird gezeigt, wie sich die Ambitionen zur Ausbildung in Schlesien in den 90er Jahren und in der ersten Dekade des 21. Jhs änderten. Zur Zeit des realen Sozialismus waren sie nicht zu hoch, und zur Zeit der Systemtransformation dagegen haben sie sehr zugenommen. Im Ausgang werden die einzelnen Stufen der Bildungsentwicklung in der schlesischen Wojewodschaft präsentiert.